

Geografilärarnas Riksförening

Vänerkretsens exkursion till Dalsland 2009

Den låter som en riktig rövarhistoria – historien om Stora Strand koppargruva i Dalsland. Efter en orientering om den berömda Dalslandsseriens bergarter fick vi i Vänerkretsen höra den vid vår exkursion sista lördagen i september.

Det var Sture Tolgfors som förmedlade den fantastiska historien om en koppargruva som kanske inte var någon gruva. Alltnog, i början på förra seklet startades, med finansiering av en köpman Keiller från Göteborg och Isidor Wyler en förmögen engelsman, brytning i stor skala av en kopparfyndighet vid Stora Strand i Dalsland. Stora investeringar gjordes, Isidor Wyler reste jorden runt och sålde aktier, en tysk geolog och en disponent anställdes, byggnader uppfördes, elva stora schakt togs upp, orterna kunde ha ett djup på 140 m. 1905 var 108 personer anställda. Detta betydde ju ett betydande uppsving för bygden men innebar även bråk, superi och missnöje. Verksamheten utökades snabbt och snart fanns 300 anställda. Arbetare ovan jord tjänade 25 öre per timme och under jord var förtjänsten 35 öre/tim.

Så värst mycket kopparmalm kom inte fram och från 1907 så utfördes underhållsarbete med uppsving under vissa perioder när nytt kapital tillfördes från England. Isidor Wyler sålde nämligen aktier med stor framgång. Men eftersom det aldrig blev någon utdelning så tröttnade ägarna och då köpte Wyler tillbaka aktierna för en spottstyver och sålde dem till nya hugade spekulanter.

På så sätt hölls verksamheten igång fram till Wylers död 1946. 1948 när ingenjör Thomas Hallgren som in i det sista försökt hålla verksamheten vid liv slutligen gav upp avslutades det hela. En handlare, som tog över kontorslokalerna körde några traktorlass med bl. a. bokföringen och tippade i schakten men man tror att efter att 130 miljoner kronor i 1920 års penningvärde investerats så såldes kopparslag för 7000 kr, men helt säkert är det inte. (!)

Eftermiddagen ägnades åt kvartsit - Dalslands landskapssten. Kvartsit används som infodring i ugnar, som isoleringsmaterial, inom elektronikindustrin, som inblandning i asfalt etc. Conny Deubler visade oss runt i det månlandskap som brytningen lämnar efter sig men visade även hur fort naturen tar sig tillbaka in när brytningen avslutats. Som Sören Anderö påpekade – brytningen är Dalslands störta miljöproblem, man vill rädda den vackra, vilda naturen men samtidigt är kvartsiten efterfrågad i dagen samhälle.

Vid lunchen på Dalslands Gästgiveri vid Ånimen hölls sedvanliga årsmötesförhandlingar där styrelsen omvaldes i sin helhet. Dagen avslutades med att ordförande Gunnar Odenocrants tackade Sture och Kajsa den arbetsinsats de gjort med både planeringen och genomförandet av dagen. 2010 kommer Örebro att vara exkursionsort och 2011 kommer årsmöte och exkursion att hållas i östra Värmland med Filipstad utgångsort. Sista lördagen i september som vanligt!

Ann Engström-Åberg

Sekreterare och kassör
Vänerkretsen